



ทางเลือกใหม่ในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

AN ALTERNATIVE APPROACH TO DEVELOPING AN IN-DEPTH INTERVIEW GUIDE FOR DATA COLLECTION IN QUALITATIVE RESEARCH

จำเนียร จวงตระกูล^{1*}, กล้าหาญ ณ น่าน², วอนชนก ไชยสุนทร³,
Jamnean Joungtrakul¹, Khahan Na-Nan², Wornchanok Chaiyasoonthorn³,
ริญจวน ประวัตเมือง⁴, พิบูลย์ ธาระพุทธิ⁵, สุมณฑา ตันวงศ์वाल⁶,
Runjuan Prawatmuang⁴, Piboon Tharaphutthi⁵, Sumontha Tanwongwan⁶,
สุนทร มีนสุข⁷ และ บวรนนท์ ทองกัลยา⁸
Sunet Meensuk⁷ and Bowonnan Thongkalaya⁸

Received 10 October 2021

Revised 7 December 2021

Accepted 8 December 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างแบบแนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่มีลักษณะที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณในหลายมิติ เช่น เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบต่าง ๆ อาทิ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่มและการสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตวัตถุ สิ่งของ สถานการณ์ จากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการเข้าร่วม

¹ กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Member of Kalasin University Council. *Corresponding Author, e-mail: professorsdrjj@gmail.com

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธัญบุรี Email: Khahan_n@rmutt.ac.th

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. e-mail: Khahan_n@mutt.ac.th

³ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

KMITL Business School, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. email: wornchanok.ch@kmitl.ac.th

⁴ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Business Administration Ramkhamhaeng University. e-mail: runjun15@gmail.com

⁵ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)

Thailand Professional Qualification Institute (Public Organization). email: piboontha@gmail.com

⁶ บัณฑิตวิทยาลัยการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

Graduate Studies, Assumption University of Thailand (ABAC). e-mail: maitrendyhr@gmail.com

⁷ ตัวแทนฝ่ายขาย อีบิลิตี้ประเทศไทย

Sales Agent Thailand at ebilities. email: sunetrmeensuk@gmail.com

⁸ สมาคมการจัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย

Personnel Management Association of Thailand. email: 168dot@gmail.com

เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งการเข้าร่วมและการสังเกต การเก็บรวบรวม แต่ประเภทจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของข้อมูล เช่น แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือแบบบันทึกการสังเกตหรือการเข้าร่วมกิจกรรมหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งจากที่กล่าวข้างต้น เนื่องจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นข้อมูลหลักที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ในบทความนี้จึงได้นำเสนอกระบวนการและขั้นตอนในการสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างไปจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิดที่กำหนดคำตอบตายตัวไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ตอบเลือกตอบ ในขณะที่แนวคำถามการสัมภาษณ์ใช้คำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาสามารถตอบคำถามได้ตามความเป็นจริง ตรงตามความต้องการของตน เป็นต้น ซึ่งในการสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยสามารถดำเนินการตามหลักการและวิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้นำเสนอในบทความ สิ่งสำคัญคือการการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของแนวคำถามสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงคุณภาพ ทางเลือกใหม่ การสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูล

Abstract

This academic paper presents an alternative approach to developing an in-depth interview guide for qualitative research data collection. Data use in qualitative research derives from various sources, including in-depth interviews, observation, participation, audiovisual, document review, and various social media applications. In most qualitative research projects, in-depth interviews are primarily used among these qualitative data sources. In order to obtain quality data from in-depth interviews, a quality, in-depth interview guide is needed to be used as a guideline for researchers in conducting an in-depth interview. Constructing an in-depth interview guide as a data collection tool is one of the most challenging tasks a novice qualitative researcher faces or those who have recently shifted to new different paradigms guiding their qualitative research projects. The most confusing part of developing an in-depth interview guide is ensuring the quality of the in-depth interview guide. Many of them apply a similar method to construct questionnaires in their quantitative research projects. For example, the Item Objective Congruence (IOC) is used for validating their newly constructed in-depth interview guide. To provide an alternative approach for novice qualitative researchers to develop their in-depth interview guide for the qualitative research projects. This article presents a simplified procedure for developing an in-depth interview guide. In creating an in-depth interview, the researcher can proceed according to the principles and methods of qualitative research presented in the article. It is essential to test and control the quality of the interview form to obtain an in-depth interview form that is an appropriate tool for conducting qualitative research.

Keyword: Qualitative research, Data Collection, In-depth interview, In-depth Interview guide



บทนำ

การวิจัยเชิงคุณภาพได้รับความนิยมมากขึ้นทั้งในการดำเนินการวิจัยที่เป็นโครงการวิจัยเชิงคุณภาพโดยตรงและการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสม ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏและเป็นข้อมูลเชิงลึกที่มีหลากหลายมิติ ที่ใช้ในการอธิบายความหมายของสรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณที่ข้อมูลมักอยู่ในรูปแบบตัวเลขและมีการอธิบายความหมายของตัวเลขและสถิติที่เป็นผลของการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพสามารถช่วยให้นักวิจัยเข้าถึงความคิดและความรู้สึกของผู้เข้าร่วมการวิจัย แต่วิธีเชิงคุณภาพสามารถช่วยให้นักวิจัยเข้าใจว่าพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไรและเหตุใด (Sutton & Austin, 2015) ในปัจจุบันนักวิจัยจึงนิยมใช้การวิจัยเชิงคุณภาพช่วยในการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณและใช้การวิจัยเชิงปริมาณในการทดสอบผลการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงมีการดำเนินการวิจัยทั้งสองแบบควบคู่กัน แล้วนำผลมาเปรียบเทียบหรือตรวจสอบซึ่งกันและกัน

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่มหรือการสนทนากลุ่ม การสังเกต การเข้าร่วม การสังเกตแบบเข้าร่วม จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จำเป็นต้องนำมาจัดทำให้เป็นข้อมูลที่เป็นแบบข้อความ (Textual) ก่อนจึงจะนำไปวิเคราะห์ได้ (Gale, Heath, Cameron, Rashid, & Redwood, 2013, น. 2) ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดเป็นข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นในบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการและวิธีการสร้างแนวการสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างไปจากวิธีการสร้างและทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบสอบถามที่ต้องอาศัยการทดสอบทางสถิติ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือได้ของเครื่องมือ สารสำคัญของบทความนี้ประกอบด้วย (1) บทนำ คือ ส่วนนี้เพื่อเกริ่นนำถึงปัญหาและประเด็นสำคัญที่จะทำการศึกษา (2) ลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (3) ประเภท วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (4) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (5) การสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก (6) บทสรุปและเสนอแนะ ดังจะได้นำเสนอตามลำดับไป

ลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะที่แตกต่างจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อทำความเข้าใจกับลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ในที่นี้จะนำเสนอข้อมูลบางส่วนที่ วรณวิชนี ถนนชาติ และคณะ (2563, น. 3-5) ได้นำเสนอไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยเชิงคุณภาพ	การวิจัยเชิงปริมาณ
1. ลักษณะของข้อมูลการวิจัย	มีความเป็นนามธรรม เป็นข้อเท็จจริงจากผู้ให้ข้อมูลเป็นการตีความหรืออธิบายความหมาย อาจเป็นข้อความตัวหนังสือ เอกสาร หลักฐานต่าง ๆ	มีความเป็นรูปธรรม เป็นจำนวนเป็นตัวเลข สามารถนับ ชั่ง ตวง วัด ออกมาได้ เป็นความเห็นที่มีต่อคำถามของนักวิจัยที่นักวิจัยกำหนดไว้ล่วงหน้าด้วยตัวนักวิจัย
2. แหล่งที่มาของข้อมูลการวิจัย	มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักภายใต้บริบทที่เป็นธรรมชาติ ได้จากเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ บันทึกหลักฐาน ภาพถ่าย ภาพเขียน สไลด์ทัศนูปกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้มาจากสื่อสังคมออนไลน์หรือแอปพลิเคชันหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย	สถานที่ทดลอง กระบวนการทดลอง ผู้ตอบแบบสอบถามที่นักวิจัยได้ตั้งคำถามและกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าแล้วผู้ตอบเลือกคำตอบตามความเห็นของตนเอง เอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่สามารถนับจำนวน หรือ วัด ชั่ง ตวง มาได้
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย	ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบต่าง ๆ ทางการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบคำถามปลายเปิด การสังเกต การเข้าร่วม ทั้งเข้าร่วมและสังเกตการณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลแบบเชิงคุณภาพจากเอกสารจากบันทึก หลักฐาน ภาพ สไลด์ทัศนูปกรณ์ สื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ และทางโทรศัพท์	แบบสอบถาม แนวการสัมภาษณ์เชิงปริมาณ การทดลองแบบต่าง ๆ การจดบันทึกข้อมูลการทดลอง ข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เช่น รายงานผลการสำมะโนประชากร เวชระเบียนในสถานพยาบาล การเก็บข้อมูลแบบเชิงปริมาณผ่าน สื่อสังคมออนไลน์ หรือโทรศัพท์
4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย	ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาหลายรูปแบบโดยไม่ใช้สถิติ ทำควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการพินิจพิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างละเอียดเชื่อมโยงของมโนทัศน์ และประเด็นทั้งเชิงสนับสนุนและคัดค้านและหยุดเมื่อถึงจุดอิ่มตัว ทั้งนี้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทั้งการสนทนา วาทกรรม และเชิงประวัติศาสตร์	ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติหลายรูปแบบ เก็บข้อมูลได้ครบถ้วนหรือเพียงพอแล้วจึงทำการวิเคราะห์



ตารางที่ 1 ลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยเชิงคุณภาพ	การวิจัยเชิงปริมาณ
5. โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย	ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปแบบเชิงคุณภาพหลายรูปแบบช่วยในการวิเคราะห์ โดยโปรแกรมสำเร็จรูปยุคใหม่สามารถสนับสนุน แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลได้และอำนวยความสะดวกในวิเคราะห์ข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น	ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปแบบเชิงปริมาณหลายรูปแบบในการวิเคราะห์ โดยโปรแกรมสำเร็จรูปสามารถทำการวิเคราะห์เป็นผลการวิจัยให้นักวิจัย เพื่อนำไปสรุปและอภิปรายหรือนำไปใช้กระทำการในขั้นตอนต่อไป

ที่มา: ดัดแปลงจาก วรรณวิชณี ถนอมชาติ และคณะ (2563, น. 3-5)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าลักษณะสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีความแตกต่างจากข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณทั้งด้านคุณลักษณะเฉพาะ แหล่งที่มา วิธีการเก็บรวบรวม วิธีการวิเคราะห์และโปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันออกตามประเภทของข้อมูล

ประเภทและวิธีการรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ
 เพื่อทำความเข้าใจในประเภทและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพได้ง่ายขึ้น คณะผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็น โดยสรุปดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเภทและวิธีการรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประเภทของข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	การสัมภาษณ์แบบต่างๆ	แนวการสัมภาษณ์แบบต่าง ๆ
ข้อมูลจากการสังเกตการณ์	การสังเกตการณ์	แบบบันทึกการสังเกตการณ์
ข้อมูลจากการเข้าร่วม	การเข้าร่วม	แบบบันทึกการเข้าร่วม
ข้อมูลจากการสังเกตและเข้าร่วม	การสังเกตและเข้าร่วม	แบบบันทึกการสังเกตและเข้าร่วม
ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน	การสำรวจเอกสารหลักฐาน	แบบบันทึกการสำรวจเอกสารหลักฐาน
ข้อมูลจากโซเชียลมีเดีย	การถอดข้อมูลโซเชียลมีเดีย	แบบบันทึกการถอดข้อมูลโซเชียลมีเดีย
ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์	การถอดข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์	แบบบันทึกการถอดข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์

ความหมายของการสัมภาษณ์

ความหมายของการสัมภาษณ์ได้มีผู้อธิบายไว้หลากหลาย เช่น Jamshed (2014, p. 87) อธิบายว่า การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นที่นิยมใช้อย่างมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีทั้งที่เป็นแบบมีโครงสร้างน้อยหรือเป็นแบบกึ่งโครงสร้างหรือแบบเชิงลึก ส่วน Ryan, Coughlan, & Cronin (2009, p. 309) เสนอว่าการสัมภาษณ์เป็นการตรวจสอบหาความหมายเชิงลึกและมีหลายรูปแบบ รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (One-to-One) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลมีคุณประโยชน์ในการได้รับความรู้ในเชิงลึกของการรับรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ สามารถใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกได้ ในขณะที่ Bolderston (2012, p. 66) อธิบายว่า การสัมภาษณ์เป็นเสาหลักของการวิจัยที่สามารถทำได้ทั้งนักวิจัยใหม่และนักวิจัยที่มีประสบการณ์แล้ว การสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีทั้งที่เป็นแบบกึ่งโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง มีทั้งที่เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบตัวต่อตัวและการสัมภาษณ์กลุ่ม สามารถใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์และผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และรูปแบบอื่น ๆ ได้

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การสัมภาษณ์ หมายถึงการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการของบุคคลสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้ทำหน้าที่สัมภาษณ์ (Interviewer) กับฝ่ายผู้ให้สัมภาษณ์ (Interviewee) หรือผู้ให้ข้อมูล (Informant) หรือผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Participant) ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ขอข้อมูล ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลผ่านการสนทนาแบบสองทางและแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การสนทนาจะดำเนินการไปจนกว่าผู้สัมภาษณ์เห็นว่าตนได้รับข้อมูลเพียงพอหรือข้อมูลถึงจุดอิ่มตัวแล้ว เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักรายต่อไปข้อมูลที่ได้รับเริ่มซ้ำและไม่มีประเด็นใหม่จึงยุติการสนทนา

ประเภทของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์มีหลายรูปแบบมีทั้งการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จึงควรทำความเข้าใจในการสัมภาษณ์ประเภทแบบต่างๆ โดย Patton (1990, pp. 288-289) ได้นำเสนอประเภทของการสัมภาษณ์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเภทของการสัมภาษณ์

ประเภทของการสัมภาษณ์	คุณลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การสัมภาษณ์แบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Conversational Interview)	คำถามเกิดจากบริบทในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เป็นคำถามตามธรรมชาติ การสัมภาษณ์แบบนี้จะไม่กำหนดหัวข้อคำถามหรือคำพูดใด ๆ ไว้ล่วงหน้า	เพิ่มความยืดหยุ่นและความสอดคล้องของคำถาม การสัมภาษณ์สร้างขึ้นและเกิดขึ้นจากการสังเกต การสัมภาษณ์สามารถจัดให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์แวดล้อม	ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีความแตกต่างกันจากบุคคลที่แตกต่างกัน ด้วยคำถามที่แตกต่างกัน ความเป็นระบบ และความสมบูรณ์จะมีน้อย ถ้าหากคำถามบางข้อมิได้เกิดขึ้นตาม “ธรรมชาติ” การจัดระเบียบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลอาจมีความยุ่งยาก

ตารางที่ 3 ประเภทของการสัมภาษณ์ (ต่อ)

ประเภทของการสัมภาษณ์	คุณลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การสัมภาษณ์แบบใช้ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide approach)	หัวข้อและประเด็นที่จะ ถามทั้งหมดจะมีการ กำหนดไว้ล่วงหน้า บรรจุอยู่ในแบบฟอร์ม ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้ ตัดสินใจในการกำหนด ลำดับคำถามและคำพูด ในคำถามในระหว่างการ สัมภาษณ์	การกำหนดหัวข้อจะ เพิ่มความสมบูรณ์ของ ข้อมูลและทำให้การเก็บ รวบรวมข้อมูล มีความ เป็นระบบระดับหนึ่ง สำหรับผู้ตอบหรือผู้ให้ สัมภาษณ์แต่ละคน ช่องว่างของตรรกะ ในข้อมูลสามารถ คาดการณ์ได้ และ สามารถทำการปิด ช่องว่างการสัมภาษณ์ เป็นแบบสนทนาตาม สถานการณ์	หัวข้อสำคัญและ โดดเด่น อาจถูก ละเลยหรือหลุดไป ความยืดหยุ่นที่ปล่อย ให้ผู้สัมภาษณ์ สามารถจัดเรียงลำดับ คำถามและเลือก คำพูดในคำถามได้ อาจเป็นผลให้ได้ คำตอบที่แตกต่างกัน อันเกิดจากความ แตกต่างของมุมมอง ดังนั้นจึงเป็นการ ลดทอน ความสามารถ ในการที่จะเปรียบเทียบ คำตอบลงได้
การสัมภาษณ์แบบใช้ คำถามปลายเปิดมาตรฐาน (Standardized Open-Ended Interview)	คำพูดที่เฉพาะเจาะจง และลำดับของคำถาม จะมีการกำหนดไว้ ล่วงหน้า ผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกคนจะถูกถามคำถาม พื้นฐานเดียวกัน ตามลำดับเดียวกัน คำถามที่ใช้เป็นแบบ ปลายเปิดอย่างสมบูรณ์ เพื่อให้ผู้ตอบสามารถ ตอบได้อย่างอิสระ	ผู้ตอบหรือผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกคนจะตอบคำถาม เดียวกัน ดังนั้นจึงช่วย เพิ่มความสามารถใน การเปรียบเทียบ คำตอบได้ ข้อมูลที่ได้มี ความสมบูรณ์ สำหรับ ผู้ตอบแต่ละคนตาม หัวข้อคำถามที่ถาม ในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบนี้จะ ช่วยลดผลกระทบและ อคติของผู้สัมภาษณ์ลง ได้ในกรณีที่มีการใช้ผู้ สัมภาษณ์หลายคน ช่วยให้ผู้ใช้ผลการ ประเมินได้มองเห็นและ สามารถพิจารณา ทบทวนเครื่องมือที่ใช้ใน การประเมินได้ช่วยใน การจัดระเบียบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล	มีความยืดหยุ่น น้อยลงในการ เชื่อมโยงการ สัมภาษณ์เข้ากับ บุคคลและ สถานการณ์ คำพูดที่ เป็นมาตรฐาน เดียวกันในคำถามอาจ เป็นข้อจำกัดและมี ขีดจำกัดในความเป็น ธรรมชาติและความ เกี่ยวข้องสอดคล้อง ของคำถามกับคำตอบ ที่ได้รับ

ตารางที่ 3 ประเภทของการสัมภาษณ์ (ต่อ)

ประเภทของการสัมภาษณ์	คุณลักษณะ	จุดแข็ง	จุดอ่อน
การสัมภาษณ์แบบปิดที่มีคำตอบตายตัว (Closed, Fixed Response Interview)	คำถามและคำตอบจะมีการกำหนดและทำการจัดหมวดหมู่ไว้ล่วงหน้า คำตอบเป็นแบบตายตัว ผู้ตอบต้องเลือกคำตอบข้อใดข้อหนึ่งจากคำตอบที่ได้กำหนดไว้ที่ชัดเจน	ง่ายแก่การวิเคราะห์ข้อมูล คำตอบที่ได้รับสามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรงและง่ายแก่การจำแนกประเภท สามารถถามคำถามได้ในระยะเวลาอันสั้น	ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องปรับประสบการณ์และความรู้สึกของตนตามการจัดประเภทของคำถามและคำตอบของนักวิจัย อาจแสดงถึงการรับรู้ที่ไม่เป็นส่วนบุคคล ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ตอบ อาจเกิดการบิดเบือนจากความหมายที่แท้จริงหรือประสบการณ์จริงของผู้ตอบ

ที่มา: แปลจาก Patton (1990, pp. 288-289)

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการสัมภาษณ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ โดยแต่ละแบบมีความแตกต่างกัน มีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันไป การสัมภาษณ์แบบที่หนึ่ง ต้องใช้ทักษะในการสัมภาษณ์สูง เนื่องจากการสัมภาษณ์ที่ไม่มีรูปแบบตายตัว มีความยืดหยุ่นสูงตามสถานการณ์และเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการตั้งคำถามล่วงหน้า ไม่มีแนวทางให้นำทาง การดำเนินการขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์ การสนทนาเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ เป็นแบบการพูดคุยตามธรรมชาติ ตามสถานการณ์ จุดแข็งก็คือ ผู้สัมภาษณ์มีความเป็นอิสระ สามารถพลิกแพลงได้ตามสถานการณ์ จึงทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จุดอ่อน คือ ข้อมูลที่ได้มาจากแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงอาจมีความยากในการเปรียบเทียบและการจัดระเบียบและการวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์ประเภทนี้เหมาะสำหรับนักวิจัยที่มีทักษะทางการสัมภาษณ์สูงและมีความเชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์สูง

การสัมภาษณ์แบบที่สอง เป็นแบบที่มีแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยการจัดทำแนวการสัมภาษณ์ขึ้นมาใช้เป็นเครื่องมือ มีการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์และจัดทำคำถามขึ้นล่วงหน้า โดยลำดับคำถามสามารถสลับลำดับก่อนหลังได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน การสัมภาษณ์แบบนี้เรียกอีกอย่างว่าแบบกึ่งโครงสร้างและเป็นแบบที่นิยมใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิจัยที่ยังมีประสบการณ์ไม่มาก สามารถทำได้โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์เป็นแนวทาง มีความยืดหยุ่น โดยให้ออกสแกนนักวิจัยได้ใช้ดุลยพินิจและจังหวะของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำการเปลี่ยนลำดับคำถามหรือคำพูดที่ใช้ในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ อย่างไรก็ตามการสัมภาษณ์แบบนี้อาจมีจุดอ่อนเนื่องจากเมื่อมีการปรับเปลี่ยนลำดับข้อคำถาม อาจเป็นผลให้บางข้อคำถามอาจขาดหายไป เป็นเหตุให้ไม่สามารถเปรียบเทียบข้อมูลได้ครบถ้วน อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับประเด็นคำถามอาจไม่คลุมถึงประเด็นที่สำคัญนั้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการกำหนดให้คำถามข้อสุดท้ายเป็นคำถามอื่น ๆ เพิ่มเติมได้



การสัมภาษณ์แบบที่สาม เป็นแบบที่มีรูปแบบเป็นมาตรฐานคือ มีการจัดทำแนวการสัมภาษณ์ล่วงหน้าคล้ายแบบที่สอง แต่คำถามคำพูดจะกำหนดตายตัวทั้งลำดับคำถามจะเปลี่ยนไม่ได้ ต้องถามคำถามเดียวกันทุกคนในลำดับเดียวกัน ข้อดีคือ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกันได้และลดอคติลงในกรณีที่ใช้ผู้สัมภาษณ์หลายคน ข้อเสียคือ ขาดความยืดหยุ่น และอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้ไม่ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ

การสัมภาษณ์แบบที่สี่ เป็นแบบคำถามปลายปิดมีคำตอบให้เลือก ข้อดีคือ ง่ายแก่การจัดหมวดหมู่หรือประเภทและสามารถเปรียบเทียบกันได้ ข้อเสียคือ คำตอบอาจไม่ตรงกับความจริงที่ผู้ตอบต้องการ เพราะทั้งคำถามและคำตอบกำหนดขึ้นจากนักวิจัย ผู้ตอบเสมือนถูกบังคับให้เลือกตอบตามที่นักวิจัยกำหนด ซึ่งอาจไม่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบ การสัมภาษณ์แบบนี้จึงไม่เหมาะกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบแบบสอบถามได้

การสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเชิงคุณภาพต้องใช้ข้อมูลเชิงลึกหลายรูปแบบและหลายมิติ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นความจริงตามสภาพหรือสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่ตามความเป็นจริง ข้อมูลอาจมาจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องโดยตรง มาจากความรู้ ประสบการณ์ พฤติกรรม ความรู้สึก ความเห็น การสัมผัสโดยประสาทสัมผัสของผู้ให้ข้อมูล เช่น กลิ่น รสชาติของสิ่งที่ได้สัมผัส ซึ่งนักวิจัยจะสามารถนำไปทำการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ผลของการวิจัยได้ ดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลเชิงลึก จึงต้องใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่จะใช้แนวการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแนวการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ

ความหมายของการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากการสัมภาษณ์แบบอื่น ซึ่ง Boyce & Neale (2006, p. 3) อธิบายว่า “การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับการสัมภาษณ์อย่างเข้มข้นกับรายบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนน้อย เพื่อสำรวจมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิด แผนงาน สถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง” ส่วน Macfarlan (2020) เสนอว่า “การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์ประเภทหนึ่งที่ทำกับรายบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารในรายละเอียดที่ลึกกว่าคำตอบขั้นต้นแบบในระดับผิวเผิน ด้วยเหตุนี้การสัมภาษณ์เชิงลึกจึงใช้เวลานานและอาจมีการสัมภาษณ์บุคคลเดียวหลายครั้ง โดยสามารถใช้คำถามเพิ่มเติมที่เป็นคำถามแทรก เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน ดังนั้นการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงมีลักษณะเป็นแบบที่ไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง” ในขณะที่ B2B International (2021) อธิบายว่า “การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแบบหลวม ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์มีเสรีภาพในการสำรวจประเด็นเพิ่มเติมและเปลี่ยนทิศทางได้ตามที่จำเป็น” เป็นต้น

โดยสรุป การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสนทนาระหว่างบุคคลสองฝ่ายกล่าวคือฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้สัมภาษณ์กับอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยสัมภาษณ์ในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เพื่อค้นหามุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ในมิติต่าง ๆ เช่น ความรู้ ประสบการณ์ พฤติกรรม ความเห็น ความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ (Patton, 1990, p. 293; Boyce & Neale, 2006, p. 3) เป็นการสัมภาษณ์แบบสองต่อสอง ใช้คำถามปลายเปิด โดยผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบอย่างสมบูรณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งรอบด้าน (Fuel Cycle, 2020) ดังนั้นการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงใช้เวลานานและอาจต้องสัมภาษณ์บุคคลเดิมซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วน (Macfarlan, 2020)

การสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับส่วนประกอบที่สำคัญของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกก่อน จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการและขั้นตอนที่สำคัญ ในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

ส่วนประกอบของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนประกอบที่สำคัญของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถพิจารณาได้จากตัวอย่างของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกดังภาพที่ 1

แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คณบดี	
คณะ-----	มหาวิทยาลัย-----
ผู้ให้สัมภาษณ์ (รหัสประจำตัว) -----	ผู้สัมภาษณ์ -----
วันที่ -----	เริ่มเวลา-----ถึงเวลา-----
วิธีการบันทึกการสัมภาษณ์-----	สถานที่ -----

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณบดี
2. เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพิจารณาในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของคณบดี

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมตัวให้พร้อมในทุกด้านตามกระบวนการสัมภาษณ์ก่อนลงมือทำการสัมภาษณ์
2. เพื่อปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัย ให้ผู้สัมภาษณ์จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งกำหนดรหัสประจำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ในการอ้างอิงและตรวจทาน
3. ข้อคำถามที่บรรจุอยู่ในแนวการสัมภาษณ์นี้ ถือว่าเป็นประเด็นคำถามหลักที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และสามารถเปลี่ยนแปลงลำดับได้ตามสถานการณ์
4. เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้สัมภาษณ์อย่างครบถ้วนตามที่ต้องการ ให้ผู้สัมภาษณ์จัดทำรายการ คำถามแทรก (Probe) คำถามเสริม (Supplementary) หรือ คำถามต่อเนื่อง (Extended) ขึ้นมาแนบกับแนวการสัมภาษณ์เพื่อนำใช้งานได้อย่างทันท่วงทีตามความจำเป็น
5. เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้สัมภาษณ์อาจบันทึกความเห็นหรือข้อสังเกตของตนในระหว่างการสัมภาษณ์ลงในช่อง “บันทึกของผู้สัมภาษณ์” ไว้ใช้อ้างอิงได้
6. ในการสัมภาษณ์นั้นสิ่งสำคัญที่สุดมิได้อยู่ที่ว่า “ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้หรือไม่?” แต่อยู่ที่ว่า “ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามว่าอย่างไร?”
7. ในการถามคำถามผู้สัมภาษณ์ต้องแปลงคำถามจากภาษาเขียนเป็นคำพูดเพื่อใช้ในการสนทนาให้เหมาะสมกับสถานะของผู้ให้สัมภาษณ์และบริบทของการสัมภาษณ์

ข้อคำถาม		
ที่	ข้อคำถาม	บันทึกของผู้สัมภาษณ์
1	ผลงานที่โดดเด่นที่สุดในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมาตำแหน่งของคุณบตี คณะ----- - คืออะไร? เพราะเหตุใดท่านจึงคิดเช่นนั้น?	
2	ในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมาตำแหน่งที่ท่านเห็นว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง? และอย่างไร? ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจของคณะดังต่อไปนี้ -ด้านการเรียนการสอน -ด้านการวิจัย -ด้านการบริการวิชาการ -ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม -ด้านความร่วมมือต่างประเทศ -ด้านอื่นๆ	
3	ในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมาตำแหน่งที่ท่านเห็นว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง? และอย่างไร? ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารงานของคณะดังต่อไปนี้ -ด้านวัฒนธรรมองค์กร -ด้านการส่งมอบนโยบาย -ด้านการบริหารและพัฒนาบุคลากร -ด้านงบประมาณ -ด้านสภาพแวดล้อม -ด้านอื่นๆ	
4	ในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมา ตำแหน่งที่ท่านเห็นว่ามียุทธศาสตร์หรือโครงการทำงานของคณะ? ท่านมีข้อเสนอแนะต่อ คณะฯ ที่จะใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นอย่างไรบ้าง? เพราะเหตุใดท่านจึงเชื่อว่าข้อเสนอแนะของท่านจะสามารถใช้ดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จ?	
5	ในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมาตำแหน่งคณะฯ ท่านเห็นว่าสิ่งใดที่เป็นโอกาสที่สามารถใช้เพื่อปรับปรุงให้เกิดความก้าวหน้าของคณะได้บ้าง? สิ่งที่สำคัญที่สุดในโอกาสเหล่านี้สามอันดับแรกที่คณะฯ ควรทำเพื่อปรับปรุงให้เกิดความก้าวหน้าของคณะฯ เพิ่มขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้คืออะไร? เพราะเหตุใดท่านจึงแนะนำให้คณะฯ ทำสิ่งเหล่านี้?	
6	มีข้อมูลเพิ่มเติมอะไรอีกบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินที่กรรมการควรจะได้รับทราบเกี่ยวกับ คณะฯ และผลการปฏิบัติงานของคณะฯ?	

ภาพที่ 1 ตัวอย่างส่วนประกอบของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

ที่มา: จำเนียร จวงตระกูล (2564, น. 1-2)

จากภาพที่ 1 สามารถแบ่งส่วนประกอบของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ออกได้เป็นส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่หนึ่ง ส่วนนำ ประกอบด้วย ชื่อแบบฟอร์มและหมายเลขแบบฟอร์ม (ถ้ามี) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ วัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ โดยอาจเพิ่มเติมข้อมูลอื่น ๆ ได้อีกตามที่จำเป็น

ส่วนที่สอง วัตถุประสงค์ ระบุวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ให้ชัดเจนเพื่อแจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่สาม คำชี้แจง เป็นส่วนที่ว่าด้วยคำอธิบายประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ อาทิ การระบุขั้นตอนวิธีดำเนินการ ระบุกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและสิทธิต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่สี่ ข้อคำถาม เป็นส่วนสำคัญที่สุดของแนวการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย คำถามต่าง ๆ ประมาณ 5-10 ข้อ (Creswell, W. & Creswell, D., 2019) แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีประมาณ 5 ข้อเพื่อหลีกเลี่ยงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าที่จำเป็น โดยคำถามจะต้องเป็นคำถามปลายเปิดครอบคลุมถึงคำถาม 6 ประเภท คือ (1) คำถามด้านภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ ตามปกติแล้วนักวิจัยจะไม่ถามแต่จะทำแบบฟอร์มให้ผู้ให้ข้อมูลกรอรายละเอียดให้แล้วนำมาแนบไว้กับแนวการสัมภาษณ์ (2) คำถามเกี่ยวกับความรู้ (3) คำถามเกี่ยวกับประสบการณ์หรือพฤติกรรม (4) คำถามเกี่ยวกับความเห็น (5) คำถามเกี่ยวกับความรู้สึก และ (6) คำถามเกี่ยวกับประสาทสัมผัส เช่น กลิ่น รสชาติ เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วคำถามประเภทที่หกนี้จะมีในบางโครงการเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันบางคำถามอาจครอบคลุมถึงคำถามมากกว่าหนึ่งประเภทได้

ส่วนที่ห้า ส่วนท้าย จะเป็นส่วนที่เป็นหมายเหตุ ใช้เขียนบันทึกหรือความเห็นของผู้สัมภาษณ์ และช่องสำหรับลงลายมือชื่อผู้สัมภาษณ์พร้อมวันที่

กระบวนการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการศึกษาผลงานของ Maykut & Morehouse (1994, p. 84); Joungtrakul (2009, pp. 134-137); Joungtrakul, Sheehan, & Aticomswan (2013, pp. 140-154; Roulston, 2018; Kallio, Pietila, Johnson & Kangasniemi, 2016; จำเนียร จวงตระกูล (2553, pp. 277-298); วรรณวิชนี ถนอมชาติ (2563, น. 63-95) คณะผู้เขียนได้สรุปขั้นตอนที่ต้องดำเนินการในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ จำนวน 9 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่หนึ่ง: การพิจารณาคำถามการวิจัย การทบทวนคำถามการวิจัยจะช่วยให้ นักวิจัยสามารถพิจารณาว่านักวิจัยจำเป็นต้องมีข้อมูลใดบ้างที่จะนำมาตอบคำถามการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดประเด็นที่จะถามคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นที่สอง: การพิจารณาวัตถุประสงค์ของการวิจัย การทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัย จะทำให้นักวิจัยมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นในการที่จะกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นที่สาม: การทบทวนวรรณกรรม ในกรณีที่มีการทบทวนวรรณกรรม ผลการทบทวนวรรณกรรมจะชี้ให้เห็นทิศทางของข้อมูลที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับคำถามหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏจากการทบทวนวรรณกรรมจะช่วยให้ นักวิจัยสามารถกำหนดประเด็นข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำมาตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยและช่วยให้นักวิจัยสามารถตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการได้



ขั้นที่สี่: การทดลองตั้งคำถามในประเด็นต่างๆ จากการพิจารณาทบทวนคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมทั้งประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมประกอบกับการพิจารณาประเภทของคำถามหกประเภทดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะช่วยให้นักวิจัยสามารถตั้งคำถามที่จะใช้เพื่อทำการสัมภาษณ์ได้ ในขั้นต้นให้ตั้งคำถามหลาย ๆ ข้อในประเด็นต่าง ๆ เพื่อพิจารณา ทบทวนหาคำถามที่จะทำให้นักวิจัยสามารถได้ข้อมูลที่จะใช้ในการตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดีที่สุด

ขั้นที่ห้า: การคัดเลือกคำถามที่ดีที่สุด นักวิจัยทำการคัดเลือกคำถามที่ได้กำหนดขึ้น โดยพิจารณาว่าคำถามใดที่จะช่วยให้นักวิจัยได้ข้อมูลมาตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดีที่สุด โดยนักวิจัยจะไตร่ตรองหาเหตุผลประกอบการตัดสินใจคัดเลือก ว่าเหตุใดจึงเลือกคำถามนั้นและบันทึกเป็นหลักฐาน โดยคำถามที่เลือกมาขั้นสุดท้ายอาจจะมีประมาณ 5-7 คำถาม

ขั้นที่หก: การนำคำถามที่คัดเลือกแล้วไปเข้ารูปแบบของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ ดังตัวอย่างที่ได้แสดงไว้ข้างต้น แนวการสัมภาษณ์ในขั้นนี้ถือว่าเป็นฉบับร่างครั้งที่หนึ่ง (First Draft)

ขั้นที่เจ็ด: การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถใช้งานได้ โดยได้ข้อมูล ตามที่ต้องการ นักวิจัยจำเป็นต้องส่งแนวการสัมภาษณ์ฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 3-5 คน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและภาษาที่ใช้ ความเหมาะสมของคำถาม เมื่อได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นักวิจัยปรับปรุงร่างแนวการ สัมภาษณ์ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เมื่อปรับปรุงแล้วจะถือว่าเป็นฉบับร่างครั้งที่สอง (Second Draft)

ขั้นที่แปด: การทดลองสัมภาษณ์เพื่อทดสอบคุณภาพของเครื่องมือขั้นสุดท้าย เมื่อนักวิจัย ได้ทำการปรับปรุงแล้ว นักวิจัยจะนำร่างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มบุคคลที่มีคุณลักษณะเหมือนกับผู้ใช้ข้อมูลหลัก แต่ไม่ใช่ผู้ใช้ข้อมูลหลักที่จะใช้ในการวิจัยนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าร่าง แนวการสัมภาษณ์ฉบับนี้มีคุณภาพและสามารถใช้งานได้จริง โดยได้รับข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ การทดลองสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ นอกจากเป็นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในขั้นสุดท้ายแล้ว ยังเป็นการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น เพื่อสร้างทักษะการสัมภาษณ์ของนักวิจัย เมื่อได้ทำการทดลองสัมภาษณ์แล้ว นักวิจัยจะนำข้อมูลป้อนกลับและปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์มาทำการแก้ไขปรับปรุงเป็นฉบับร่าง ขั้นสุดท้าย (Final Draft)

ขั้นที่เก้า: การจัดทำแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับสมบูรณ์ เมื่อผ่านขั้นตอนทั้งหมด ดังกล่าวมาแล้วนักวิจัยจะนำร่างขั้นสุดท้ายมาจัดทำเป็นแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับสมบูรณ์ (Final Form) เพื่อนำออกใช้งาน ในกรณีที่มีระบบการขึ้นทะเบียนแบบฟอร์ม นักวิจัยจะนำแบบฟอร์มไปขึ้น ทะเบียนและกำหนดหมายเลขประจำของแบบฟอร์มเพื่อนำออกใช้งานต่อไป

การสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถดำเนินการโดยนักวิจัยเพียงคนเดียวหรืออาจใช้ การมีส่วนร่วมร่วมของคณะบุคคลได้ เช่น จำเนียร จวงตระกูล (Jongtrakul, 2009, น. 136-137) ใช้วิธีการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 8 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน เพื่อให้พิจารณาร่างแนวการสัมภาษณ์ก่อนนำออกทดลองทำการสัมภาษณ์ ส่วนมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ได้ใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะอนุกรรมการประเมินผลการปฏิบัติ หน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานดำเนินการในทุกขั้นตอนและพบว่าการใช้คณะกรรมการช่วยให้การ ดำเนินการได้รวดเร็วและมีความรอบคอบมากขึ้น เนื่องจากคณะอนุกรรมการได้ร่วมกันระดมสมอง และหาข้อสรุปร่วมกันและมีการร่วมกันทำงานแบบเป็นทีม (จำเนียร จวงตระกูล, 2564) การใช้วิธีการ

ทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมนี้จึงอาจเป็นทางเลือกใหม่ในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกหรืออาจนำไปใช้ในการสร้างเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้

บทสรุปและเสนอแนะ

แนวการสัมภาษณ์เชิงลึกจัดเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่นักวิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แม้ว่าข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะมีหลากหลายรูปแบบและต้องใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละแบบแตกต่างกันไป แต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังเป็นข้อมูลหลักที่ใช้ในโครงการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่ ข้อมูลในรูปแบบอื่นจะเป็นข้อมูลที่ใส่เพิ่มเติมจากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของการวิจัย คุณภาพของข้อมูลเป็นฐานสำคัญยิ่งของคุณภาพของงานวิจัย การได้ข้อมูลคุณภาพจึงขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงต้องมีการควบคุมคุณภาพของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย

ขั้นตอนในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถแบ่งออกได้เป็น 9 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนที่อาจจะประสบปัญหาและเกิดความเข้าใจผิด คือขั้นตอนการทดสอบและควบคุมคุณภาพของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก กล่าวคือนักวิจัยจำนวนมากนำเอาวิธีการเดียวกันกับการทดสอบและควบคุมคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบสอบถามมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น การนำเอาดัชนีความสอดคล้องของความเป็นปรนัยของข้อคำถาม (Index of item Objective Congruence: IOC) (Turner & Carlson, 2003 pp. 163-171) มาใช้ในการทดสอบแนวการสัมภาษณ์ เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้การสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นไปตามกระบวนการของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้อง เป็นไปตามหลักการ วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมและทำให้ได้เครื่องมือคือ แนวการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพอันจะนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพนักวิจัยเชิงคุณภาพมือใหม่และนักวิจัยที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์มาทำการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงจำเป็นต้องตระหนักและปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการและวิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการที่มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ใช้ นับว่าเป็นทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแนวการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร จวงตระกูล. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ.

กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.

จำเนียร จวงตระกูล. (2564). แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ

คณะอนุกรรมการ ประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าหน่วยงานมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์.

วรรณวิชนี ถนอมชาติ. (2563). เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ. ใน จำเนียร

จวงตระกูล (บรรณาธิการ), การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (น. 63-95).

กรุงเทพฯ: ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล.

วรรณวิชนี ถนอมชาติ, อุทัย อัมพิมพ์ และ จำเนียร จวงตระกูล. (2563). การนำเสนอผลการวิจัย

เชิงคุณภาพ. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 14(4), 1- 13.



- Bolderston, A. (2012). Conducting a Research Interview. **Journal of Medical Imaging and Radiation Sciences**, 43(2012), 66-76.
- B2B International. (2021). **What is an in-depth interview?**. Retrieved from <https://www.b2binternational.com/research/methods/faq/what-is-a-depth-interview/>
- Boyce, C., & Neale, P. (2006). **Conducting In-depth Interviews: A Guide for Designing and Conducting In-depth Interviews for Evaluation Input**. Retrieved from https://donate.pathfinder.org/site/DocServer/m_e_tool_series_indepth_interviews.pdf;jsessionid=00000000.app274b?docID=6301&N ONCE_TOKEN=403A73C79734099BA1E49B12330F58F4
- Creswell, W. J., & Creswell, D. J. (2018). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach**. California, USA: Sage publication.
- Fuel Cycle. (2020). **How to Conduct an In-depth Interview**. Retrieved from <https://www.fuelcycle.com/blog/in-depth-interviewing/>
- Gale, N. K., Heath, G., Cameron, E., Rashid, S., & Redwood, S. (2013). Using the framework method for the analysis of qualitative data in multi-disciplinary health research. **BMC Medical Research Methodology**, 13(117), 1-8.
- International Tool Series. (2006). **Monitoring and Evaluation -2**. Retrieved from http://www2.pathfinder.org/site/DocServer/m_e_tool_series_indepth_interviews.pdf
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. **Journal of Basic and Clinical Pharmacy**, 5(4), 87-88.
- Joungtrakul, J. (2009). **Industrial Democracy and Best Practice in Thailand**. Saarbrücken, Germany: LAP Lambert Academic Publishing AG & Co. KG.
- Joungtrakul, J., Sheehan, B., & Aticomswan, A. (2013). Qualitative Data Collection Tool: A New Approach to Developing an Interview Guide. **AFBE Journal**, 6(2), 140-154.
- Kallio, H., Pietila, A., Johnson, M. & Kangasniemi, M. (2016). **Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide**. Retrieved from <https://usir.salford.ac.uk/id/eprint/39197/1/jan13031%20Martin%20Johnson%20June%202016.pdf>
- Macfarlan, A. (2020). **In-depth Interviews**. Retrieved from https://www.betterevaluation.org/en/evaluation-options/in-depth_interviews
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). **Beginning Qualitative Research: A Philosophic and Practical Guide**. London: Falmer Press.
- Patton, M, Q. (1990). **Qualitative Evaluation and Research Methods** (2nd ed.). Newbury Park, California, USA: Sage.

- Ryan, F., Coughlan, M., & Cronin, P. (2009). Interviewing in qualitative research: The one-to-one interview. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, **16**(6), 309-314.
- Roulston, K. (2018). **How to develop an interview guide (Part 1)**. Retrieved from <https://qualpage.com/2018/02/08/how-to-develop-an-interview-guide-part-1/>
- Sutton, J., & Austin, Z. (2015). Qualitative Research: Data Collection, Analysis, and Management. *The Canadian journal of hospital pharmacy*, **68**(3), 226-231. doi: 10.4212/cjhp.v68i3.1456
- Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of Item-Objective Congruence for Multidimensional Items. *International Journal of Testing*, **3**(2), 163-171.